I

Вікторія — невисока русява дівчина — вийшла з величезного Турбінного залу і, не кваплячись, попрямувала на Греблю. Їй хотілося бездумно постояти біля перил, полюбуватись безперервним потоком зеленавої води, сонячними зайчиками на хвилях. Але Павлик — ну й упертий хлопчисько! — не дає їй спокою. Ходить за нею, мов тінь, націлюється своїм апаратом... Вікторія перевіряла, як працює пульт управління Фабрики клімату,— він спрямував на неї скляне око кінооб'єктива. Вона вийшла на веранду, потім у сад,— хлопець і там її сфотографував. А зараз плететься за нею на Греблю.

— Павлику! — вона суворо глянула на нього.— Перестань, нарешті!

— Ну й здорово! — вигукнув юнак, пускаючи апарат.— У тебе зараз такий вираз обличчя, ніби ти не тільки робиш тут погоду, а й керуєш обертанням Землі.

Вікторія не відповіла на братів жарт. її увагу привернув океан. Безмежний і таємничий, він, здавалося, починав сердитись.

— Ну, Віточко, голубонько, не ображайся! — посміхаючись мовив Павлик.— Більше не буду, фільм уже майже готовий.

— А навіщо він? — кинула Вікторія, не обертаючись.

— Знову за рибу гроші. Здається, на сімейній нараді ми тобі все розтлумачили... Тобі ж після інституту випало чергування на Фабриці клімату першою. Окрім того, ми в нашій шкільній майстерні виготовили кіноапарат...

— Знаю, все це я чула,— перебила Вікторія.— Далі ти скажеш, що коли я стану старенькою, то й самій цікаво буде подивитися фільм про юнацькі роки.

— Авжеж! Мине певний час, забудеться оцей вечір...

— Облиш, упертий хлопчиську! І в кого ти такий вдався?

— Тато розповідав, що дід наш був наполегливий!

— Дід...— задумливо промовила Вікторія.— О, тоді було що фотографувати! Поглянь,— вона вказала рукою на безконечний водний простір,— цей океан справді був Льодовитим. Наші предки зробили його теплим! Скільки праці вклали вони в побудову оцієї Фабрики клімату! Ні, ти не можеш усвідомити, наскільки це грандіозно й героїчно! Ти ще учень, тобі здається усе звичним — і Гребля, яка з'єднує Азію з Америкою, і потужні атомні реактори, що забезпечують енергією насосні станції, і перекачування теплої води з Тихого в Льодовитий океан! Тільки титани могли це створити...

— І зараз ти цим керуєш, робиш погоду майже для цілого континенту!

— "Робиш погоду"...— Вікторія іронічно посміхнулася.— Я тут лише спостерігач, мій любий, упертий братику. Ти ж добре знаєш, що все тут виконують розумні Механізми, автомати...

— А все-таки...— не хотів здаватися Павлик, проте не знав, що й сказати.— Все-таки, знаєш...

— От тобі й "усе-таки"! — засміялася Вікторія.— Героїчні часи минули!

— Минули? — аж присів Павлик. — Ну, це ти вже знаєш... той... Ось я читав...

— Ото хіба що в книжках,— зітхнула дівчина.— А в житті... Людина так уже підкорила природу, що навіть стихії стали прирученими. Який же це героїзм — поглядати, як увесь робочий цикл виконують машини та установки, що ними керують. От колись було...

Вікторія розповіла про мореплавців, які прокладали шляхи через вічну кригу, про космонавтів, що штурмували глибини небесного океану, про вчених—покорителів атома.

Павлик слухав, слухав, а потім і голову похилив. Піднесеного, веселого настрою як не було. Це ж тільки подумати — доба героїв давно пройшла! І чому він не народився років на сто, на двісті раніше? Ех, він би себе показав! А тепер, справді, ну, як тут відзначишся, коли скрізь діють безвідмовні механізми, коли все вже передбачено, вивірено, підраховано...

А Вікторія наче заповзялася зіпсувати хлопцеві настрій. Її слова руйнували юнацькі ілюзії. Павликові хотілось заперечувати їй, але знайти переконливі докази він не міг. Нарешті ця розмова йому набридла.

— Ну, добре, нехай і так,— спроквола мовив він.— Але фільм я мушу скінчити, хоч і не героїчна твоя робота...

І він знову, правда, вже не з таким завзяттям, націлив на сестру кіноапарат.

Вікторія повернулася до пульта управління. Спокійно горіли сигнальні лампочки. Пульсували різноколірні індикатори. Дівчина сіла в крісло, задумалась. Здавалося, вона прислухається до дихання Фабрики клімату.

Раптом пролунав сигнал. Вікторія натиснула кнопку — з телефонного апарата почувся голос головного диспетчера.

— Добрий день! Як іде чергування?

— Дякую, все гаразд.

— Прошу стежити за океаном. Надійшло повідомлення, що з полюса насувається крига. Скупчення її небезпечне для греблі.

— Зрозуміло.

Як тільки голос диспетчера змовк, Вікторія ввімкнула великий телевізор. Перед очима з'явився океан.

— Що то біліє? — Підійшовши до сестри, запитав Павлик.

— Корабель. Вгадай, скільки до нього?

— Може, кілометрів три? — непевно відповів хлопець.

Вікторія подивилася на шкалу, встановлену біля рами екрана.

— До нього майже двадцять кілометрів.

— Ого!

Поступово корабель зник за горизонтом. Але поверхня океану недовго залишалася пустельною. Над хвилями з'явилася якась цятка. Вона наближалася, росла. На океанський лайнер це не було схоже. Що ж воно таке? Вікторія і Павлик не відривали очей від загадкового предмета. Через деякий час вже можна було розрізнити його обриси. Здавалося, до гідростанції пливе якийсь острівець.

— Побіжу на Греблю, — схопився Павлик,— сфотографую!

— Він ще далеко,— якомога спокійніше сказала Вікторія, не відриваючись од екрана.

Але в її голосі, в навмисне байдужому тоні хлопець зразу відчув тривогу. Ця тривога передалась і йому. Схопивши свій апарат, він вибіг із Турбінного залу і подався до Греблі. З півночі дув сильний вітер. Павлик, зупинившись біля перил, втупив погляд у далечінь. Нічого не видно, тільки піняві хвилі набігають на дамбу. Хлопець прикріпив кіноапарат до перил і повернув стрічку автоматичного регулятора вліво до відказу. Тепер скляне око зафіксує всі події самостійно.

Повернувшись до Турбінного залу, Павлик застав Вікторію в тій самій позі. Сестра напружено стежила за океаном. Хлопець і собі глянув на екран. Таємниче тіло стало набагато більшим.

— Що воно таке? — нетерпляче спитав Павлик.

— Айсберг! — коротко відповіла дівчина.

— Ти глянь! — здивувався брат. — Давно вже їх не було...

— Так, давненько.

— Де ж він узявся?

— Це дослідимо згодом, Павлику. А зараз треба його знищити. Він такий величезний, що може пошкодити Греблю.

— Що ж робити? — з острахом спитав хлопець.

— Не хвилюйся. Автори Греблі все врахували. Он бачиш металеву шафу біля вікна? Там пусковий пристрій торпедних апаратів. Досить натиснути кнопку, і не мине й кількох секунд, як айсберг розлетиться на скалки.

— Однак чому ти не поспішаєш?

— Краще зачекати, поки вітер підженe льодову скелю ближче.

У тривожному чеканні спливло кілька годин.

Вікторія і Павлик невідступно стежили за океаном. Коли айсберг наблизився і до греблі залишилось кілометрів дев'ять, дівчина відчинила металеву шафу. На невеличкому щиті серед різних приладів вирізнялася червона кнопка.

— Час уже зустрічати непроханого гостя,— сказала Вікторія і в урочистому мовчанні підняла руку...

Але що це? Апарати не підкоряються їй. Дівчина зблідла. "Мабуть, щось зіпсувалося,— майнула думка.— Що робити? Повідомити товаришів?.. Не встигнуть..."

Раптом Вікторія згадала, що невеликі крижини дробили тринітротолуоловими шашками. Запас вибухівки лишився.

"Впораюся сама", — вирішила дівчина.

— Будь тут! — сказала вона братові.— Чергуватимеш біля екрана. Я полечу вертольотом і підірву айсберг. Коли зі мною щось станеться, сповістиш головного диспетчера...

— Значить, це небезпечно? — стривожився Павлик.

— Та нічого особливого, це я кажу про всяк випадок...— Вікторія поцілувала брата і побігла до виходу.

Залишившись у величезному залі, куди сходились металеві нерви усієї Фабрики клімату, Павлик у першу мить розгубився. А раптом щось зіпсується — що тоді?

Але поступово він заспокоївся, сів навпроти телевізійного екрана, вдивляючись в обриси айсберга. Крижаний острів помітно наблизився. Та його розмірів хлопець не міг уявити, аж поки не побачив вертольота, на якому полетіла Вікторія. Хвилин через шість-сім вертоліт повис над айсбергом, очевидно, вибираючи місце для посадки. Він був такий маленький, що супроти крижаної скелі здавався метеликом.

"Хоч би вона добре посадила машину,— подумав про сестру Павлик. — І чого я не полетів з нею! Міг би допомогти де в чому. А які там цікаві кадри можна було б зняти!"

Айсберг, як і раніше, плив собі до Греблі, немов на ньому нікого й не було. Над поверхнею води здіймався цілий острів.

"Де ж Вікторія? Чому вона не летить назад? — з тривогою думав хлопець.— Адже минуло багато часу. Цілком досить, щоб закласти вибухівку..."

Він уявив, як сестра пробирається між торосами, і похолов. А що, як вона посковзнулася і впала в яку-небудь тріщину... або в море? Тоді кінець.

"Треба негайно повідомити головного диспетчера! — вирішив Павлик. Він підніс руку до зеленої кнопки, мить подумав: — Лічитиму до десяти. Якщо за цей час нічого не зміниться, здійму тривогу".

Айсберг невмолимо наближався до Греблі, а Павлик, ледь помітно ворушачи губами, рахував:

— Один... два... п'ять... сім...

Здавалось, час зупинився. Усе завмерло в тривожному чеканні. Тільки крижана скеля грізно посувалася вперед.

— Дев'ять... десять.

Хлопець натиснув кнопку.

Коли з телефонного апарата почувся голос головного диспетчера, Павлик, збиваючись, розповів про небезпеку, яка загрожувала і його сестрі, і Греблі. Після цього він знову припав до екрана.

Раптом у багатьох місцях — по всьому айсбергу блиснули снопи сліпучого проміння і крижаний острів розвалився на шматки. Наступної миті до неба здійнялася хмара жовтаво-брудного диму.

— Вікторіє?! — несамовито крикнув Павлик і кулею вилетів із залу.

II

...Як тільки в аудиторії вимкнули світло — ожив кіноекран. Школярі побачили знайомі їм споруди Фабрики клімату: осяяний сонцем Турбінний зал, ажурну Греблю, що з'єднує два материки — Азію та Америку, обриси Реакторного острова. Із Турбінного залу вийшла дівчина і попрямувала на Греблю. Обличчя її спокійне, навіть байдуже. Такі ж і її слова:

— Все тут виконують розумні механізми, автомати... Героїчні часи минули...

Так починався Павликів фільм "Що побачило скляне око" — про перше чергування на Фабриці клімату його старшої сестри Вікторії. Павлик демонстрував його своїм товаришам на занятті гуртка кіноаматорів. Стиха перемовляючись, хлопці й дівчата стежили за подіями, що відбувалися на екрані. А там не було нічого особливого.

Постоявши на Греблі, Вікторія пішла знову до Турбінного залу, сіла за пульт, замислилась. І раптом на екрані телевізора з'явився айсберг.

Учні принишкли, затамували подих.

— Ну й страховисько, — прошепотіла якась дівчинка.

— Боягузка,— зневажливо кинув її сусіда, стрижений хлопчина в ковбойці.— Зараз від цього нахаби залишаться ніжки та ріжки.

Тим часом у небо піднявсь вертоліт. Він наблизився до крижаної скелі, покружляв над нею кілька хвилин і сів.

Глядачів охопила тривога. Що сталося з вертольотом і Вікторією? Айсберг суне і суне до Греблі, а її...

Нараз величезна брила льоду здригнулася, осіла й розсипалась на скалки.

А де ж Вікторія? Невже загинула? Із туманної далечіні виринув гідроплан. Він летів низько, понад самісінькими хвилями. "Ага, шукають!" — майнула у всіх радісна думка.

Ось літак сів на воду. Він довго гойдався на хвилях. Через деякий час гідроплан відірвався від води і втомлено полетів до берега. Йому навздогін побігли сиві баранці.

— Чи знайшли дівчину?

— Чого ти мовчиш?

— Кажи швидше! — навперебій запитували в Павлика його друзі.

Почувши, що Вікторія жива, вони знову загомоніли :

— Як вона почуває себе?

— Що завадило їй скористатися вертольотом?

— Де вона була під час вибуху?..

Павлик, звичайно, не міг відповісти зразу на всі запитання. Він підняв руку і, коли гамір стих, промовив:

— Виходить, що вас більше цікавить те, чого не побачило скляне око... Ходімо, друзі, до нас. Віта почуває себе добре. Вона сама розповість вам про все. Скажу тільки, що вертоліт під час посадки зазнав пошкодження, тому Вікторія кинулася вплав...

— Ми хочемо почути про все з вуст героїні! — загукали школярі і ватагою попрямували до дверей.